

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2024/01169

Offentlighetsprincipen eller insynslag - Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet SOU 2024:28

Sveriges Lärare har inbjudits att svara på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärares anser att meddelarfrihet och offentlighetsprincipen måste omfatta samtliga offentligt finansierade skolformer och förordar därför förslaget om införande av offentlighetsprincipen.

Offentlighetsprincipen är en nödvändig åtgärd som säkerställer att alla skolor, oavsett huvudman, följer samma regler för insyn och öppenhet. Det skulle möjliggöra en rättvisare granskning av skolornas verksamhet än vad som är fallet i dag vilket sannolikt skulle stärka förtroendet för hela utbildningsväsendet.

Sveriges Lärare vill också betona att detta vore ett kraftfullt verktyg för att motverka den tystnadskultur som vi vet existerar på många skolor. Enligt vår rapport [När lärare tystas](#) finns en utbredd tystnadskultur i skolan, störst är problemet på vinstdrivande skolor. Att var fjärde lärare i vinstdrivande fristående verksamhet uppger att de inte kan berätta sanningsenligt om sin situation är givetvis väldigt allvarligt.

Att införa offentlighetsprincipen i samtliga verksamheter skulle bidra till en mer öppen och rättvis arbetsmiljö då den skulle ge ett skydd för lärare och elever att tryggt kunna uttrycka åsikter och påtala brister utan rädsla för repressalier.

I detta yttrande har vi valt att ge en mer utförlig kommentar till några delar av betänkandet. Om inget annat anges så har Sveriges Lärare inget att erinra om förslaget.

Sveriges Lärares synpunkter på utredningens övervägande och förslag om införande av offentlighetsprincipen

Inledningsvis vill vi påpeka att det saknas författningskommentarer till den föreslagna bestämmelsen i 2 kap 3a § OSL vilket gör det svårare att svara på remissen.

11.2.2 Enbart handlingar som hör till den offentligt finansierade verksamheten omfattas av offentlighetsprincipen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget om undantag och anser att andra stycket i andra kapitlet 3 a § bör strykas. Vi menar att det vore allt för svårt att tillämpa undantaget. Vi anser att om handlingen till någon del över huvud taget rör den offentligt finansierade verksamheten, till exempel

gemensamma centrala kostnader bör den anses tillhöra den typen av verksamhet. Det bör omfattas en väldigt stor andel av handlingarna och krävas mycket arbete för att undersöka om en handling inte till någon del alls hör till den delen av verksamheten. Därför anser vi att undantaget bör tas bort.

11.3 Enskilda huvudmän och övriga privata aktörers rätt att ta ut avgift för kopior av allmänna handlingar

Sveriges Lärare ser inga problem med att även privata aktörer har rätt att ta ut avgift för kopior av allmänna handlingar men vill understryka vikten av att avgifterna ska vara skäligen och inte får vara högre än vad som gäller för statliga myndigheter.

11.5.1 Uppgifter som behövs kan komma att omfattas av sekretess enligt 19 kap. 1 § OSL

Sveriges Lärare kan konstatera att varken förslaget om en utvidgad offentlighetsprincip eller förslaget till insynslag skulle innebära någon begränsning eller inskränkning i arbetsgivarens skyldighet att hålla arbetstagarorganisationer löpande informerade om verksamheten enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet. Vi kan inte nog understryka vikten av att någon begränsning eller inskränkning inte sker.

Vi vill också påpeka att motsvarande sekretess inte gäller hos kommunala skolhuvudmän eftersom de knappast faller in under begreppet ”myndighets affärsverksamhet”. I så stor utsträckning som möjligt bör samma regler gälla för fristående som kommunala huvudmän och därför avstyrker vi förslaget.

Sveriges Lärares synpunkter på utredningens övervägande och förslag om insynslag

Inledningsvis vill Sveriges Lärare påpeka att vi inte anser att en insynslag kommer att lösa de många problem som finns med att bristande insyn i fristående huvudmäns verksamhet. Även om det skulle förslaget skulle möjliggöra viss insyn vore den allt för begränsad. Så som den är formulerad vore den svår att granska samt ställa höga krav på medborgares kunskap om hur systemet fungerar för att de ska kunna förstå vilka handlingar man kan få ta del av. Utredningen lyfter till exempel själv fram att journalister säger att det är svårt att en gång för alla slå fast vilken typ av information som behövs för att kunna granska skolverksamhet.

Sveriges Lärare befarar att begränsningarna i allmänhetens insyn enligt insynslagen skulle kunna komma att användas även mot fackliga företrädare som arbetsgivaren har en skyldighet att informera och lämna handlingar till enligt MBL även om det i förslaget till insynslag anförs att så inte ska ske.

17.4.3 Komvux på entreprenad bör inte omfattas av insynslagen

Sveriges Lärare anser att utredningens slutsats om att behovet av att komvux på entreprenad omfattas av insynslagen inte är lika starkt som för förskolor, skolor och fritidshem är felaktig. Det är inte enbart etableringsfriheten som gör att det är viktigt med insyn i friskolors verksamhet. I offentligt finansierad verksamhet finns det ett behov av insyn för att möjliggöra en rättvisare granskning av skolornas verksamhet och stärka förtroendet hela utbildningsväsendet.

Det är också ett sätt att motverka tystnadskultur och förbättra arbetsmiljön för de som arbetar inom komvux på entreprenad.

Vi anser även att en utmaning med att enbart låta det vara upp till kommunerna att avgöra vad som ska framgå om insyn i avtalen med utförarna inte är tillräckligt utifrån att det med all sannolikhet skulle innebära stora variationer mellan landets 290 kommuner. Komvux är idag en verksamhet som är svår att överblicka och då sådana nationella register och statistik som det finns i övriga skolväsende saknas. Om insynen skulle se likadan ut skulle det underlätta för olika aktörer i arbetet att samla in data och information för att kunna skapa kunskap om hur komvux fungerar.

Sveriges Lärares synpunkter på förslaget om offentlighetsprincipen med lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet

Vi vill inleda med att påpeka att vi förstår och har respekt för att olika huvudmän har olika förutsättningar för att leva upp till offentlighetsprincipens krav. Att komma fram till vilka undantag som ska införas är dock inte helt lätt och förbundet anser att förslagen i promemorian inte landar rätt.

3.1 Åtskillnad mellan mindre och större huvudmän vid ett införande av offentlighetsprincipen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget. Alla skolor som finansieras med offentliga medel bör vara skyldiga att följa samma regler när det gäller insyn och öppenhet. Detta skulle inte bara öka förtroendet för friskolor utan också leda till bättre skolutveckling och ökad rättssäkerhet för både elever och lärare.

Förslaget om att huvudmän med högst två enheter ska ha vissa lätttnadsregler anser vi missar målet med att skapa bättre förutsättningar för mindre huvudmän. Förslaget skulle innebära att en huvudman som har tre skolenheter med 150 elever ska omfattas av offentlighetsprincipen, men inte en huvudman med en skolenhet med 850 elever. Dessutom finns behovet av granskning och insyn i de båda verksamheterna.

Stockholm, 20 november 2024

Sveriges Lärare

Anna Olskog

Anna Olskog

Förbundsordförande

Ellinor Alvesson

Utredare